

Biblické texty – podněty pro kázání, biblické hodiny apod.

Starý zákon

Gn 1, 29–31

„Bůh také řekl: ‚Hle, dal jsem vám na celé zemi každou bylinu nesoucí semena i každý strom, na němž rostou plody se semeny. To budete mít za pokrm. Veškeré zemské zvěři i všemu nebeskému ptactvu a všemu, co se plazí po zemi, v čem je živá duše, dal jsem za pokrm veškerou zelenou bylinu.‘ A stalo se tak. Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré. Byl večer a bylo jitro, den šestý.“

Původně Bůh oznamuje člověku i zvířatům, že jejich strava má být čistě rostlinná. Nadto se zdá, že člověk má pojídat z rostlinné stravy něco jiného, než mimolidští tvorové, aby mezi nimi nedocházelo ke konfliktu. Toto nařízení, které můžeme chápat jako Boží původní vůli, tedy ukazuje k ideálu nenásilí, či přinejmenším k soužití bez třecích ploch. Stvořený svět s tímto „řádem pokoje“ je pak prohlášen za velmi dobrý. Teprve později Bůh prohlašuje, že na zvířata padne kvůli člověku děs a bázeň a že člověk smí jíst jejich maso (Gn 9, 2–3). To se však týká až situace po potopě, která je Boží reakcí na zásadní lidskou zkaženost. Bůh po potopě sice člověku neodnímá své požehnání, ale vytváří nový řád, který počítá s lidskou násilností a rozkolem mezi ním a mimolidskými tvory. Vegetariánství či veganství lze ve světle těchto biblických textů chápat jako snahu přiblížit svět k původně zamýšlenému „řádu pokoje“ a jako symbol nenásilí.

Dt 5, 12–15

„Dbej na den odpočinku, aby ti byl svatý, jak ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinku Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvůj býk a tvůj osel, žádné tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách, aby odpočinul tvůj otrok a tvá otrokyně tak jako ty. Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku.“

Toto přikázání Desatera nás nabádá mj. k tomu, abychom poskytli odpočinek zvířatům, která využíváme. Jinak řečeno: i tato zvířata mají zakusit záblesk osvobození z otroctví. Nasnadě je otázka, nakolik dnes mohou hospodářská zvířata pocítit toto osvobození a nakolik jsou ponechávána v nemilosrdném otroctví.

2S 12, 1–6

„Hospodin poslal k Davidovi Nátana. Ten k němu přišel a řekl mu: ‚V jednom městě byli dva muži, jeden boháč a druhý chudák. Boháč měl velmi mnoho bravu a skotu. Chudák neměl nic než jednu malou ovečku, kterou si koupil. Živil ji, rostla u něho spolu s jeho syny, jedla z jeho skývy chleba a pila z jeho poháru, spávala v jeho klíně a on ji měl jako dceru. Tu přišel k bohatému muži návštěvník. Jemu bylo líto vzít nějaký kus ze svého bravu či skotu, aby jej připravil poutníkovi, který k němu přišel. Vzal tedy ovečku toho chudého muže a připravil ji muži, který k němu přišel.‘ David vzplanul proti tomu muži náramným hněvem. Řekl Nátanovi: ‚Jakože živ je Hospodin, muž, který tohle spáchal, je synem smrti! A tu ovečku nahradí čtyřnásobně zato, že něco takového spáchal a neměl soucitu.‘“

Toto podobenství se týká Davidova hříchu. Zároveň však prozrazuje, že pro Izraelce byl představitelný osobní a něžný vztah s individuálním zvířetem. Text může promlouvat k lidem, kterým zemřelo milované zvíře.

Ž 84, 2–5

„Jak jsou milé tvé příbytky, Hospodine zástupů! Má duše zmírání steskem po Hospodinových nádvořích, mé srdce i mé tělo plesají vstříc živému Bohu! Vždyť i vrabec přístřeší si najde, vlaštovka si staví hnízdo u tvých oltářů, aby svá mláďata zde uložila, Hospodine zástupů, můj Králi a můj Bože! Blaze těm, kdo bydlí ve tvém domě, mohou tě zde vždycky chválit.“

Žalmista naznačuje, že po Boží blízkosti netouží jen lidé, ale také zvířata, která jsou zde zastoupena vrabcem a vlaštovkou. Tento text otevírá otázku vztahu zvířat k Bohu.

Př 6, 6–8

„Jdi k mravenci, lenochu, dívej se, jak žije, ať zmoudříš. Ač nemá žádného vůdce, dozorce či vládce, opatřuje si v létě pokrm, o žních sklízí svou potravu.“

Příroda člověku skutečně sloužila a slouží jako zdroj poučení a inspirace (např. pro technické vynálezy). Poněkud problematická je ovšem snaha z přírody dedukovat mravní ponaučení, protože „kniha přírody“ je velice ambivalentní a lze z ní vyvozovat velmi rozdílné věci – vedle příkladů spolupráce a symbiózy v ní totiž pozorujeme i utrpení, parazitismus a predaci, kterou může někdo obhajovat právo silnějšího. Této temné stránky přírody si dobře povšiml již Albert Schweitzer. Bible nám ovšem za vzor nedává parazita ani predátora, nýbrž mravence a jeho píli.

Př 12, 10

„Spravedlivý cítí i se svým dobyt看em, kdežto nitro svévolníků je nelítostné.“

Spravedlnost v biblickém pojetí není nestrannou spravedlností se zavázanýma očima a vahami v ruce, ale umožňuje a dává odvahu vidět a probudit v člověku větší citlivost a milosrdenství. Vztah k Bohu a poznání jeho lásky člověka proměňuje, a proto spravedlivý hledí láskyplnýma očima i na mimolidské tvory – v tomto případě na zvířata, která mu slouží. Tento kruh milosrdenství či lásky se může postupně rozšiřovat a nakonec obejmout vše živé i neživé, jak radí i otec Zosima v *Bratrech Karamazových*: „Milujte všechno boží stvoření i celek, i každé písečné zrnko. Milujte každý lístek, každý paprsek božího světla. Milujte zvířata, milujte rostliny, milujte každou věc. Budeš-li milovat každou věc, postihneš ve věcech božské tajemství. A když je postihneš jednou, budeš je už neustále a každý den poznávat víc a lépe. A dojdeš konečně k úplné všeobsáhlé lásce k celému světu.“

Iz 11, 6–9

„Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzlem odpočívát. Tele a lvíče i žirný dobytek budou spolu a malý hoch je bude vodit. Kráva se bude popásat s medvědicí, jejich mláďata budou odpočívát spolu, lev jako dobytče bude žrát slámu. Kojenec si bude hrát nad děrou zmije, bazilišku do doupěte sáhne ručkou odstavené dítě. Nikdo už nebude páchat zlo a šířit zkázu na celé mé svaté hoře, neboť zemi naplní poznání Hospodina, jako vody pokrývají moře.“

Tato vize zní utopicky a zdá se popírat přirozené mechanismy přírody. Avšak právě sny a utopie vždy pomáhaly člověku překonávat stávající stav světa – jakkoli byly výsledkem tohoto překonávání nezdárka zkáza a krveprolévání. V protikladu k modelům budoucnosti, které se podobají vězení a márnici (negativním utopiím), směřuje Izajášův prorocký výhled k ideálu nenásilí a pokoje mezi člověkem a zvířetem i mezi zvířaty navzájem. Text proto úzce souvisí s Gn 1, 29–31 a svědčí o tom, že původní Boží vůle je také konečnou Boží vůlí pro tento svět. Izajášův výhled je součástí jeho „politických vizí“. Je tu dotazována touha po konečném míru a porozumění mezi národy do představy pokojného soužití mezi tvory. Na „nepřátelství“ máme sklon si zvyknout a považovat je za samozřejmou, odvěkou záležitost („vždyť se vždy válčilo a jedlo maso“). Izajáš však mění náš úhel pohledu: kdo nevěří v odvěkost nepřátelství, je svobodný v něm nepokračovat – u zvířat i u lidí.

Nový zákon

L 12,6–7

„Což neprodávají pět vrbců za dva haléře? A přece ani jeden z nich není zapomenut před Bohem. Ano i vlasy na vaší hlavě jsou všechny spočteny. Nebojte se, máte větší cenu než mnoho vrbců.“

Vrabci se prodávali na tržištích za mizivou cenu – assarion (as) byla nejmenší římská mince. A přesto má Bůh tohoto nepatrného tvora na paměti – a to právě jako jednotlivce, nikoli pouze jako druh. Text z evangelia podle Lukáše nás vede k úctě ke každému jednotlivému tvorovi, neboť může mít – bez ohledu na naše usuzování – pro Boha velkou hodnotu. Zároveň není pochyb o tom, že podle Ježíše hodnota člověka převyšuje hodnotu zvířat, konkrétně vrabců.

Ř 8, 18–25

„Soudím totiž, že utrpení nynějšího času se nedají srovnat s budoucí slávou, která má být na nás zjevena. Celé tvorstvo toužebně vyhlíží a čeká, kdy se zjeví sláva Božích synů. Neboť tvorstvo bylo vydáno marnosti – ne vlastní vinou, nýbrž tím, kdo je marnosti vydal. Trvá však naděje, že i samo tvorstvo bude vysvobozeno z otroctví zániku a uvedeno do svobody a slávy dětí Božích. Víme přece, že veškeré tvorstvo až podnes společně sténá a pracuje k porodu. A nejen to: i my sami, kteří již máme Ducha jako příslib darů Božích, i my ve svém nitru sténáme, očekávajíce přijetí za syny, totiž vykoupení svého těla. Jsme spaseni v naději; naděje však, kterou je vidět, není už naděje. Kdo něco vidí, proč by v to ještě doufal? Ale doufáme-li v to, co nevidíme, trpělivě to očekáváme.“

Podle apoštola Pavla nás s ostatním tvorstvem spojují dvě věci – utrpení a společná naděje na vysvobození. Sténání a porodní bolesti jsou znakem bolestného zápasu s naší pomíjivostí, ale porod nevede do nicoty, ale ke spáse, kterou toužebně očekáváme. O takových porodních bolestech, které vedou k novému životu, čteme i v evangeliu podle Jana: „Žena, když rodí, má zármutek, neboť přišla její hodina; ale když porodí dítě, nevzpomíná už na soužení pro radost, že na svět přišel člověk“ (J 16, 21). Vykladači se liší v názoru na to, kdo vydal tvorstvo marnosti – zda Bůh, či člověk. Přikláníme se k tomu, že vydání marnosti je následek „pádu“, tedy lidského hříchu, který zasahuje nejen mimolidské tvorstvo, ale celou přírodu. Taková představa se zprvu může zdát nerealistická – snadněji si představíme, jak hřích narušuje a ničí vztahy k Bohu či k druhým lidem; příroda je často vnímána jen jako neutrální okolí, jako kulisy lidského příběhu. Nejnovější vývoj však potvrzuje biblickou perspektivu: vždyť jsou to právě lidská soběstřednost, bezmyšlenkovitý a bezohledný styl života, které způsobují nezměrné utrpení tvorů a rozpad složitého a křehkého ekosystému naší planety. Ovšem tak jako je hřích člověka příčinou trápení a sténání přírody, je tu podle apoštola Pavla i společná naděje všeho tvorstva: že se ukáže, kým člověk skutečně je, resp. má být, že se „zjeví sláva Božích synů“. Příroda tedy v Pavlově podání není němou kulisou, ale spíše publikem, které netrpělivě očekává naplnění dramatu lidské spásy a příchod pokoje pro celý vesmír. Záblesk této naděje se ukazuje již dnes tam, kde lidé přijímají Ducha svatého a žijí podle jeho moudrosti.

Zpracovali Jan Zámečník a Jiří Bureš